

Zdravi i nezdravi nacionalizam.

Odlični je pariški časopis »Les Lettres« poveo početkom prošle godine internacionalnu anketu o odnošaju katolicizma i nacionalizma (Le nationalisme et la conscience catholique). U toj su anketi sudjelovali ugledni katolici Evrope i Amerike. Ovo će pitanje jamačno zanimati i čitaoce »Života«, pa će dobro biti, ako nešto donesemo o tome.

Sve odgovore možemo svrstati u šest grupa: 1.) teolozi Yves de la Brière S. J., abbé Van den Hout, J. Chevalier, 2.) pravnici i socijolozi: Louis le Fur, John Ryan, 3.) političari: Don Sturzo i Franjo Potočki, 4.) povjesničari i politički kroničari: baron Scillière, René Pinon, 5.) književnici: Shane Leslie, G. de Reynold, 6.) urednici »Les Lettres« G. Bernoville i M. Vaussard. Oo su glavnije ličnosti. S naših se strana javio preuzv. nadbiskup Dr. Šarić.

1. Nejasni pojmovi o nacionalizmu.

Žalibože mnogi katolici prosuđuju nacionalizam sa stanovišta neposrednoga političkog interesa i odveć se zagrijavaju za nj. Drugi pak vele, da je nacionalizam posljedica poganskih i nemoralnih ideja. Čak je belgijska revija »La Revue catholique des idées et des faits« ustvrdila, da će »nacionalizam« biti doskora osuđen kao hereza«. Očevidno se dakle ni katolici ne slažu u biti »nacionalizma«, pa pogledajmo, što ta riječ znači. Mora da ona krije i dobre i loše stvari.

Na ovo odgovara Bernoville: »Iz mnogih odgovora čovjek dobiva dojam, da se svatko kod ankete ustručava osuditi nacionalizam i to ne radi samoga predmeta, već poradi riječi. Stvar ovako stoji: nacionalizam su i patriotizam u praksi i zlorabom među sobom pomiješani (confondus). Nacionalizam može da znači opravdane želje naroda, a izrođenje nacionalnog osjećaja. — Sellière opaza: »Nacija je ljudska zajednica, koju je teško definirati, jer joj nije bitno ni jedinstvo jezika ni rase. Povijest stvara široke zajednice i u njima zajedničku svijest. To se zbiva ili osvajanjem u početku razvoja ili dragovoljnim zajedničkim životom«. U zabludi su dakle oni, koji bi tvrdili, da je »nacionalizam« nešto stalno i nepromijenljivo. Zato Pinon opravdano tvrdi: »Nacionalizam nema u sebi ništa apsolutno i nepromijenljivo. On je osnovan, kako je to bio u srednjem vijeku, na feudalnom sistemu. On je sredstvo reda u vladanju nad ljudima. On da je državama temelj: jezični, realni, rasni, povjesni i moralni. Don Sturzo nadodaje: »Ekonomski proces dolazi prije političke evolucije. Nazori današnjih eskluzivnih nacionalista ne počivaju na tvr-

dim povjesnim činjenicama. Nacionaliste, koji vjeruju u nepomičnost i apsolutnost nacije, kako da ne poznaju povjesnoga razvitka rodoljubne ideje i političkog jedinstva naroda! Svaka je moderna nacija izišla iz rastvorbe malih domovina, koje su se istovjetovale s općinama, slobodnim gradovima, feudalnim središtima, kneževinama i kraljevstvima s lokalnim dinastijama. Poradi neprestanog širenja granica, sve većeg i neposrednijeg sudjelovanja ljudi, kasta, slojeva u upravi dođosmo do tvorbe modernih demokratskih država, kod kojih se s idejom naroda stvorio i pojam narodnosti. Odatle i raznovrsnost pojma o nacionalizmu.

2. Što nije zdravi nacionalizam.

Bog je učinio čovjeka socijalnim bićem, pa se u tome i nalazi zdrava misao nacionalizma. No najprije ogledajmo, što nije zdravi nacionalizam.

a) »Nacionalizam nije imperijalizam, jer ovaj u sebi krije neko gospodstvo, političko ili ekonomsko, jedne države nad drugom zemljom, drugim narodima, drugim državama. Makar se nacionalizam mogao izroditi u imperijalizam, izak ta dva pojma valja razlikovati« (de la Brière).

b) Ljudi često istovjetuju nacionalizam s teorijom o načelu naroda (samoodređenju). Dođuše svaki će nacionalizam, kad mu se nada prilika, prihvatiti sve što i načelo naroda, ali ipak oni nijesu isto. »Nacionalizam može opstojati i neopstojati u zajednici s načelom naroda, t. j. može ga biti gdje o tom načelu nema prepirke a i gdje je ima« (de la Brière).

c) Nacionalizam nije isto što i patriotizam, i ako mu je rođak. »Svi građani i sve stranke pristaju uz patriotizam (izuzevši internacionaliste), a samo jedan dio pristaje uz nacionalizam. Patriotizam je moralna krepost, koja hoće da ispuni sve zahtjeve, koje stavljad omovina, pa ovoj hoće da iskaže svu ljubav, koju nacionalizam zaslužuje. Nacionalizam je tako reći politički sistem u vođenju državnih poslova, kojemu je prvotni cilj veličina i interes naroda. Među poslove se patriotizma može najprije ubrojiti i ostvarenje ovoga ili onoga ideala, koji pomaže materijalnom i moralnom blagostanju zemlje. Nacionalizmu je temeljna dužnost, da se podigne politička moć narodna« (la Brière). »Patriotizam se osniva na prirodnim sporama i primljenim dobročinstvima, nacionalizam na slavohlepnim ambicijama. Patriotizam je miran i tih je poput pobožnosti i zahvalnosti, nacionalizam je uzburkan, nemiran: u sebi nosi sanje budućnosti (Vermeersch).

3. Zdravi nacionalizam.

A. Zašto nije uvijek čist.

»U nacionalizmu, kao i u individualizmu, susrećemo često pretjeranosti, koje kriju nešto istine« (Le Fur). Ovaj dio istine nazivljemo »zdravim nacionalizmom«. Ostalo je eskluzivni, izrođeni nacionalizam. Da zdravi nacionalizam pokriva mnogo zablude, razlogom je i to, što stranke protukršćanske, nazivlju svoj program nacionalnim. Ljudi tih stranaka krste pristaše drugih stranaka »nenacionalnim« i izdajicama naroda (Potocki). Dublji je razlog materijalistički nazor o svijetu. »Čvrsto sam uvjeren, da nacionalizam ne će skrenuti s pravoga puta i ne će se izobličiti, ako aktivno prožme duboki i razboriti kršćanski osjećaj. Opasnost bi prijetila, kada bi nacionalizam povukao za sobom patriotizam i uveo ga u materijalistički pozitivizam« (Bernoville).

B. Teološko i filozofsko stanovište.

Zdravi nacionalizam valja podrediti prirodnom i božanskom pravu, načelima pravednosti i poretka (koja je Bog duboko zasadio u ljudsku narav), socijalnom moralu prema naukama katoličke Crkve. Proti tako shvaćenom nacionalizmu katolička teologija ne bi imala ništa (de la Brière). Zato je ova anketa jednodušno zbacila kao Silab (64. stavak) omu nauku, po kojoj kršenje zakletve ili koje drugo zlo djelo postaje tobože dobro, ako se izvede od ljubavi k domovini.

Zdravi nacionalizam nije eskluzivan, pa se podvrgava direktivama sv. Stolice i ustanova, koje rješavaju sporove između naroda mirnim načinom. »Zdravi nacionalizam nema ništa, što se ne bi slagalo s katolicizmom. Najlegitimniji, najodlučniji zdravi nacionalizam ne će zaniijekati auktoritet nadsocijalnih organizacija, od kojih je papinstvo najstarija, najdostojnija i najvažnija (Pinon). »Zdravi bi nacionalizam morao biti između dva ekstrema: internacionalnoga — boljševizma (koji briše sve nacionalne razlike) i ludila egocentričnoga nacionalizma« (Leslie).

C. Praktične posljedice zdravog nacionalizma.

Zdravi je nacionalizam »u opreci s kozmopolitizmom stranaka skrajne lijevice i s akcijom vojničke dezorganizacije, koju je stvorio francuski framasonski antiklerikalizam« (de la Brière).

D. Uvjeti zdravoga nacionalizma.

Zdravi nacionalizam znade svoje težnje dići u viši red (Van den Hout), pa se ne izdiže iznad zakona morala, direktive sv. Stolice, koristi Crkve. (Le Fur).

Isto tako zdravi nacionalizam dopušta raznovrsnost uz jedinstvenost ili jedinstvo u raznovrsnosti. Tako je Flamanac Van der Schelden pristaša Belgije, a pobornik je federacije. Joos je vjeran Windthorstovoj tradiciji i ipak traži federaciju za Njemačku. Fur isto za Evropu središnju i istočnu, Dr. Ryan za male narode, Chevalier za Kataloniju i Irsku. »Britanska mi se formula federacije, koja se u ostalom ne razlikuje mnogo od sredovječne formule, čini boljom od pruske formule unifikacije. Pascal veli: Mnoštvo, koje se ne da svesti na jedinstvenost, jest zbrka; jedinstvo pak, koje ne ovisi o mnoštvu, jest tiranija. Po tome bi prva jedinstvenost raznolikosti« (Chevalier). Zato je vječna zadaća kršćanstva, da »ljude vodi od nacionalnoga sebljublja i od hegemoničnoga egocentriзма k zdravijem shvaćanju ljudskog i kršćanskoga univerzalizma, nego dapače vodi katolicizmu. »Porodični su osjećaji bili školom patriotizmu. Isto tako patriotizam u sadanjem stanju ima da pripravlja univerzalizam (katolicizam). »Taj naime može da koristi patriotizmu.

E. Konačna riječ o zdravom nacionalizmu.

»Nacionalizam semo že izroditi i svoje pristaše izvrći zlopobama« (Chevalier). »Između vremenitoga nacionalizma i duhovnoga internacionalizma ne može da dode do sukoba, ako se daje caru što je carevo i Bogu što je Božje i car ne želi postati papom ili papa carem. (Chevalier).

Stoga dobro zaključuje Bernoville: »Ne radi se o tome, da se nacionalizam udari anatemom, već da ga oslobodimo kulta sile i interesa, pogubnoga materijalističkog pozitivizma; u kratko: da ga kristijaniziramo«.

4. Nezdravi nacionalizam.

A. U teoriji i praksi.

Nitko ne žali, što se narodi podijelili u autonomne grupe. No valja žaliti, što su narodi zanemarili pri tome ili iza toga kršćanska načela (Vaussard). Nacionalizam je naime onda loš, kada hoće da sebi podredi prirodni zakon i Crkvu. On je i onda loš, kada se izrodi u nacionalnu strast, koja znade porasti do nekog »opsednuća«, egzaltacije. To se najjače vidi u zemljama, gdje se nacionaliste u istoj državi pobijaju među sobom. (Van den Hout). »Materijalna zabluda nacionalizma leži u svijesnom zanemarenju (méconnaissance) svakoga poretka, prirodnog i božanskog, i u potpunoj deifikaciji ljudskih i zemaljskih interesa koje mu drago vrste« (de la Brière).

S katoličkoga je stanovišta hereza onaj nacionalizam, koji hoće da je narod iznad morala i Bogom proglašuje sebe. Ta je hereza, još lukavija i opasnija, kada obšira Crkvu hvalama i dobrohotnostima i hoće da joj dade podređenu ulogu službene vjere, kakav je bio u rimskoj državi politeizam, u koji nije nitko vjerovao a ipak mu se morao svak pod silu pokoravati* (Reynold).

S političkog je stanovišta nezdravi nacionalizam samo reakcija proti plebejskim ili ljevičarskim demagogijama i on posvećuje buržoasku ili ljevičarsku demagogiju. Rat ga je uzdigao do ludila. No on ima podlogu u predratnom militarizmu; vodi užasnu borbu proti svim demokracijama, izoštruje instinkte nasilja i podjarmliivanja nižih slojeva pomoću internacionalnih banki; nastoji da vlast postane apsolutistička i vlasništvo*) maloga broja (Sturzo).

»Podjarmljeni narodi tako lako postanu ugnjetavači, kad im se za to dade zgoda. Savremena Evropa pokazuje nam dosta primjera. (Le Fur).

O nacionalizmu u Poljskoj piše Potocki: »Budući da se je t. zv. nacionalistička stranka poistovjetovala s domovinom, poistovjetovala se i s katolicizmom. U stanovitom se času većina svjetovnjaka i dio svećenstva dao uhvatiti u zamku. Katolicizam je za podijele bio najmoćnija narodna obrana. Bio je to u tolikoj mjeri, da se napokon spojio s rodoljubljem. Riječi su *poljački* i *katolički* postali sinonimi, osobito u staroj ruskoj Poljskoj, pa se često vidjelo, gdje slobodni mislioci grade crkve i izraziti ateiste idu pobožno svake nedjelje k misi. Ovim su se običajima znal naši nacionaliste okoristiti. Izrabivši činjenicu, što se katolicizam poistovjetovala u javnom mnijenju s narodnom mišlju — a oni vele, da su samo oni pravi njezini zastupnici — brzo poistovjetovala svoju stranku s katolicizam, pa im na koncu ljudi i povjerovala. Rečenica *Katolik je i Poljak isto*

*) Ovdje mi na um padaju riječi Leona XIII., što ih je napisao prigodom jezičnog pitanja u Českoj: »Glavni je uzrok nesloge u Českoj razlika jezika poradi raznog podrijetla. Sama nas priroda potiče, da ljubimo i branimo jezik, koji naslijedismo od svojih preda. Uistinu obrana materinjeg jezika, ako se kreće u granicama pravednim, ne zaskužuje ukora. Međutim ne valja zaboraviti, da ono što vrijedi u privatnom pravu, to isto valja i u ovom slučaju: ne smijemo naime oštetiti opće dobro, kada hoćemo da ostvarimo vlastiti cilj. Svi, koji su kršteni, imaju istoga Gospoda i istu vjeru, pa su u tolikoj mjeri jedno tijelo i jedan duh, u koliko su pozvani k istoj svrsi. Zaista ne pristoji se, da oni, koje tako presvete spone spajaju i koji teže za istom nebeskom domovinom, da se ti puste zavesti zemaljskim razlozima, pa se izazivlju, kako veli Apostol, i zavidaju jedan drugome. Ovo duševno srodstvo, što je od Krista, treba često vjernicima isticati i velikim žarom hvaliti. Bez dvojbe je bratstvo Kristovo veće od bratstva po krvi: u krvnom je bratstvu sadržano samo tjelesno bratstvo, a Kristovo bratstvo dokazuje jedinstvo srca i duše, kao što je pisano: Mnóstvo je vjernika imalo samo jedno srce i jednu dušu (S. Maxim inter S. Aug. op.), 20. VIII. 1901.

pretvori se u Katolik je nacionalista. Tako je katolicizam postao u neku ruku ovisan od nacionalista im očno sredstvo njihova gospodovanja. Katolicizam je od toga mnogo pretrpio. Neki znakovi i naviještaju preokret u tom pogledu.

Don Sturzo zgodno također primjećuje: »Teoretski princip nezdravog nacionalizma ima pogansku i nemoralnu podlogu, jer drži narod temeljem etike i vrhovnim ciljem ljudskog društva; podređuje pojedinca željeznom zakonu kolektivne tiranije: po njemu je narod sam sebi svrhom: poništava jednakost podrijetla i zadnje svrhe ljudi i narodâ; uskrsava silu i nasilje i proglašuje ih socijalnim pravilima, koja da su iznad države (kult starih pogana). To je nazadak, koji mora da nas zabrine. O društvu, koje se sve više odalečuje od tradicionalnih oblika vjerskoga uvjerenja i koje sve više prijanja za materijalizam, u tom društvu traži čovjek nesvjesno neku naknadu za vjerski osjećaj, nove oblike kulta, novu vjeru. Neke pojave nacionalizma stiče staromu kultu lokalnih i zaštitnih bogova, kojim se kitilo rimsko poganstvo. Domovinu više ne vole, nju obožavaju. Nacionalni su junaci pretvoreni u svece i postavljaju ih na oltar domovine« (Vaussard).

I ovo nije prolazna pojava. M. Barrès je opisao svečanosti. Kad su Francuzi iznova zauzeli Metz: »To bijaše crkvena svečanost, pobožni mir, obožavanje Francuske«.

B. Narodne crkve — povratak poganstvu.

Pretjerani kult naroda nužno dovodi do narodnih crkvi. To se lakše zbiva, gdje je civilizacija još na niskom stupnju i gdje katolički crkveni život ne cvjeta.

Evo što Potocki opaža o Poljskoj: »Nacionalistička ideologija stvara demagogiju kao uzor djelovanja, moral sužuje u okvir politike, religija joj je sredstvo gospodovanja, kršćanstvu oduzima božanska načela i prilagođuje ih ljudskom shvaćanju nejasnog deizma; napokon — i to valja jednom otvoreno kazati — stvara nacionalnu crkvu s protupapinskom podlogom«.

C. Među katolicima.

U pariškom je senatu conte Louis de Blois 29. juna 1923. rekao, da je on pun strahopočitanja prema papi, kada se radi o katoličkim dogmama, ali mu poriče pravo intervencije u politici. Slično je u zastupničkoj kući X. de Magellon požalio, što franc. poklisar Jonnart nije bio u Rimu i zapriječio pismo Pija XI. kardinalu Gasparriu o zaposjednuću Rihra.

Neki su se katolici i u tome zaboravili, pa su se srdili, kada je papa isticao, da je rat konačno ipak kazna Božja. Uistinu loši nacionalizmi izvrgavaju katolike i s njima i katoličku »Crkvu najvećim opasnostima« (Van der Hout).

5. Internacijonalizam.

A. Nezdravi internacijonalizam.

Pretjerani je, eskluzivni nacijonalizam u sebi nezdrav, nemoralan, poguban ljudskoj zajednici. Ali je i pretjerani internacijonalizam barem toliko opasan. Ovaj hoće da uništi Crkvu i domovinu.

Takav loši internacijonalizam hoće da širi i jedna grupa ljudi u Društvu narodâ, pa stoga opaža Reynold, da to Društvo već sada »hoće da Ženevu suprostavi Rimu, te zakapari odgoj narodâ, oživotvori jedinstvo po jednom kalupu. Ovo smo društvo brzo upoznali: to je nadržava, naderkva, o kojoj snuju framasoni, liberalni protestanti, Židovi, pacifisti, socijalisti, ukratko: sve one sinkretističke struje, koje su u 14 Wilsonovih točaka našle svoj nejasni credo. Istina humanitarni iternacijonalizam gubi pristaše među elitom, ali je za nj sada čitava vojska poluintelektualaca. On je presađen u mozak onih novih zemalja, koje nemaju iskustva starih naroda. Ovu su bolest raširili socijalizam i framasonerija. Internacijonalistički je idealizam zamašnjiv kao svaka loš roba, svaki vašarski misticizam i kriva filozofija. Intelktualni slabići to vole. S njim u džepu kakav srednjoškolski provincijalni profesor, po koji američanski pastor, političar iz Montevidea, ili azijski sveučilištarac umišlja sebi da posjeduje vanrednu mudrost i stupa na čelu napretka. Nacijonalizam je možda hereza budućnosti, ali je internacijonalizam hereza sadašnjosti.

B. Katolički internacijonalizam.

»Iskustvo, neusporedivi ali i okrutni učitelj, približit će najdarnovitije narode katoličkom internacijonalizmu. Toga će dana nacijonaliste odstupiti u pozadinu i pobljedit će pred višim svijetlom« (Seillière).

Don Sturzo veli: »Solidarnost između svih naroda Evrope, solidarnost između Evrope i Amerike, evo jedinog sredstva za spasenje, ono će prije ili poslije postati faktom unatoč svih nacijonalnih okolnosti«.

Na čudo svi se odgovori u spomenutoj anketi slažu u tome, da je »ideal vladavine u jedinstvu sredovječnog kršćanstva pod moralnim vodstvom pape i da mi uzalud želimo stvoriti danas nešto slična. Tko bi mogao nadomjestiti one velike evropske ličnosti, kakove bijahu Alcuin, sv. Bonifacij ili sv. Bernard? Kako li nam se jadni čine uz njih današnji naši državnici svjetskog glasa i moći: Lloyd George ili Wilson!« (Vaussard). »Nije li sveto rimsko carstvo kraj svih svojih nedostataka i pogriješaka realizovalo u srednjem vijeku moralnu konfederaciju kršćanskih naroda, jedinu do koje se moglo doći za feudalnog sistema i lokaliziranog gospodarstva?« (Sturzo).

»Zaraćeni narodi i neutralci, vlasti, svi se u tome slažu, da se ratovi biju radi interesa današnjeg života i to često radi takovih, koji su vrlo materijalni« (Vaussard).

»Samo katoličko središte — Rim — čuva, i kad propadnu ekonomski i ideološki sistemi, svoje jedinstvo i svoju moralnu snagu, pa će jedino ono još jednom spasti Evropu od barbarstva i ruševina« (Sturzo).

»Rim ima već riječi, koje će progovoriti. Što se nas tiče, u ovoj općoj zbrci duhova, u ovoj intelektualnoj i moralnoj anarhiji, usred ovih protivnih vjetrova, koji na sve strane tjeraju prašinu, obraćamo se mi Rimu. Od njega očekujemo, ne toliko da grmi negativne osude, već da nam dađe pozitivne smjernice. U saobraćaju sa svim idejama, sa svim smjerovima, koji se nameću našoj epohi, mi katolički intelektualci i ljudi akcije ne znamo uvijek, koja mora biti naša smjernica, dokle možemo ići bilo u otporu bilo u pomirljivosti . . . Što katolici, što cijeli svijet iščekuje od Rima, nijesu to djelomični odgovori, nego sinteza. Nestrpljivo očekujemo početak budućeg ekumenskog sabora, jer osjećamo, da će biti odlučan za povijest svijeta. Neka Duh sveti ostvari *Ut unum sint*« (Reynold).

Što nam preporučuju katolički književnici kao lijek sadanjim nevoljama? »Jedan je jedini lijek: povratak k Evanđelju, kako ga Rim tumači. To je ono Evanđelje, koje se prema Papinju još nije ni počelo provoditi u život« (Vaussard).

6. Zaključak.

Nezdravi je nacionalizam kao i loši internacionalizam plod materijalističke kulture. Te pojave osudiše svi učesnici ankete. »Nacionalizam« je postao nesimpatična riječ poradi tolikih natruha, pa stoga mnogi vole upotrijebiti riječ »patriotizam«. Ako iskreno želimo predusresti loše posljedice krivoga nacionalizma (n. pr. podjarmljenje vjerske slobode, novo poganstvo, narodne borbe, osnivanje vjerskih narodnih sekta i crkvi), onda treba javni i privatni život opet kristijanizirati i u narodu probuditi žarku ljubav k sv. Stolicu. Najprije moraju svećenici biti što bolje prožeti tim duhom i odanošću. Tu mnogo pomaže organizacija »Pro Ecclesia et Pontifice*«. »Duh, koji provejava u toj organizaciji, približit će najprije i svećenike raznih narodnosti među sobom i dati će im pravo katol. osjećanje (sentire cum Ecclesia). Članovi se ove organizacije obvezuju, da će zapovijedi i želje papine s oduševljenjem slijediti i druge za nje oduševiti. Svim katolicima treba danas više no ikada, da upiru oči u Rim i da ljube papu kao djeca svoga oca; treba da se po svećenstvu poveže narod sve užim sponama ljubavi i privrženosti Crkvi i papi. Pravi katolici ne pokazuju svoje ljubavi neprestanim kritizovanjem, nego neograničenom privrženošću i potpunim poslušnošću. Zgodno je kazao

Pijo X.: »Kada ljubimo nekoga, nastojimo da se u svemu prilagodimo njegovim mislima, da vršimo njegovo htijenje, zanimamo se za njegove želje. Kako je nekoć rekao naš Gospodin Isus o sebi: Ako me tko voli, taj će slušati moje riječi (Iv. 14, 23) isto tako, ako želimo pokazati svoju ljubav prema papi, nužno je da ga i slušamo³⁾«. »Papa je namjesnik Isusa Krista, nasljednik Petrov, posrednik je između Boga i čovjeka; on je ispod Boga, ali iznad čovjeka, manji od Boga, ali veći od čovjeka; on svima sudi, ali njemu nitko ne sudi⁴⁾. Da, kriza će nacionalizma tekar onda proći, kada kršćanstvo opet osvoji život pojedinca i naroda i kada u životu naroda papa opet zadobije ono mjesto, koje mu pripada kao »gospodaru cijelog Božjeg vlasništva« (et principem omnis possessionis suae) t. j. svega ljudskog roda. Samo će onda narodi moći da se umire, ako se okupe oko Božje ustanove »Petrove stolice, toga sidra nade i luke spasa⁵⁾).

*) U Zagrebu je sjedište: vlč. K. Pečnjak, Kaptol 29, Foedus internationalis »Pro Ecclesia et Pontifice«. Ovo je društvo potvrdio Pijo X. (Acta Apost. Sedis 16. V. 1913). Benedikt XV. ga je preporučio (Cfr. Acta S. S. 27. II. 1915. str. 89., te 1. IX. 1917 str. 428; 4. VII. 1919. str. 275).

²⁾ O članovima društva »Pro E. et P.« veli Pijo X.: »Ono mi je najmilije, što članovi odlučiše, da će naloge i opomene, koje god dađe Rimski Papa, i rado izvesti i to drugima preporučiti« (28. IV. 1913).

³⁾ »ut clarus universus et per clerum populus christianus arctioribus in dies amoris adhaesionisque vinculis cum Ecclesia et Romano Pontifice devinciatur« (Benedikt XV. 20. VI. 1919. Cfr. De Regimine Foed. internat. Pro Eccl. et Pontifice, Taurini, Typ. Sales., str. 14).

⁴⁾ Cfr. De Regim. p. 79.

⁵⁾ Ovdje su spomenute neke ličnosti, pa će biti dobro, ako ih поблиže upoznamo.

Yves de la Brière S. J., profesor je na katoličkom sveučilištu u Parizu i urednik časopisa »Etudes«. Njegovo je djelo »Les luttes présentes de l'Eglise« vrlo rašireno.

G. van den Hout je glavni urednik brusselske revije »Revue cath. des Idées et des Faits«.

J. Chevalier je profesor na sveučilištu u Grenobleu.

Louis Le Fur je profesor na pravnom fakultetu u Rennesu.

John Ryan je profesor moralne teologije na sveučilištu u Washingtonu, suraduje u mnogim kat. američkim i irskim časopisima. Na glas je izišao dizertacijom »Le salaire vital« (Plaća nužna za život), a njegovo je ime prodrlo u široke mase nakon bučne polemike s jednim socijalističkim vođom o pitanju »Socialism, promise or menace?« Njegovo je djelo »Distributive justice« klasično. U g. 1919. je većinom on nadahnuo djelo o »rekonstrukciji«, koje su iznijeli američki biskupi.

Don Luigi Sturzo je poznati osnivač Pučke stranke u Italiji.

Grof Franjo Potocki je jedan od najdubljih kat. publicista u Poljskoj.

Ernest Seillère član je Instituta.

Shane Leslie je urednik »Dublin Review«. Njegova biografija kard. Manninga je izvrsno djelo. Pjesnik i novinar poznat je u Irskoj, Engleskoj i Americi.

Gonzague Reynold je poznati švicarski književnik i dekan bernskog sveučilišta. Švicarska ga je vlada imenovala suradnikom u komisiji intelektualne suradnje u Društvu narodâ.

Dr. I. Merz.